

Enige waarnemingen over het gezinsverband bij de GROTE KAREKIET

Door H. N. Kluyver

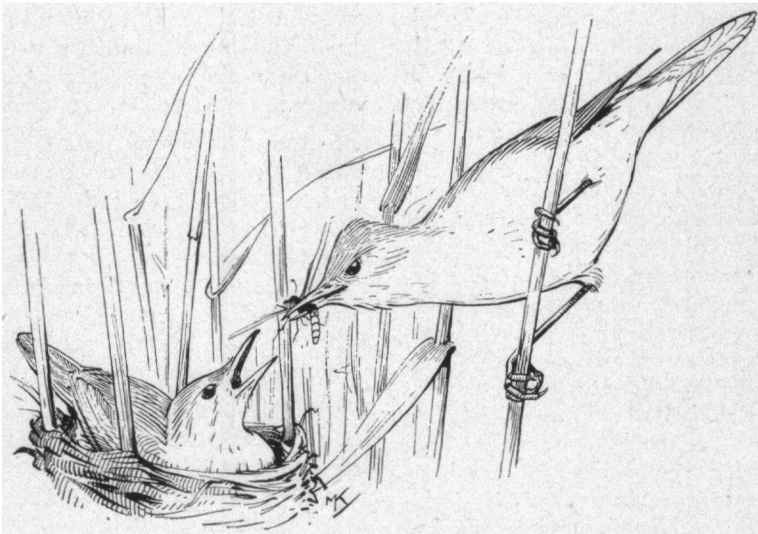
Met tekeningen van M. J. Kolvoort

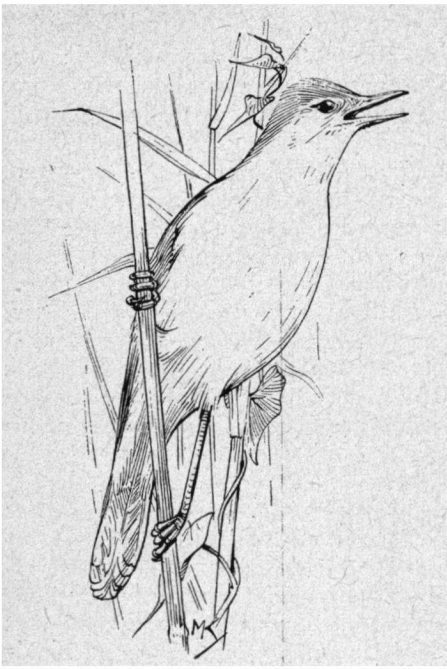
Evenals de kleine karekiet huist zijn grotere naamgenoot graag in rietvelden (*Phragmites*), maar de grote karekiet heeft een veel sterkere voorkeur voor hoog opgaand riet aan of nabij open water. Niettemin zijn er elk jaar enkele mannetjes die zich vestigen in een zuivere begroeiing van lisdodden (*Typha*) en daar het hele broedseizoen verblijven. De meeste van deze ietwat exentrieke mannetjes worden de dupe van hun ongewone territoriumkeuze, aangezien de meerderheid ongepaard blijft, doordat de voorkeur van de wijfjes voor *Phragmites* klaarblijkelijk nog veel sterker is, dan die der mannetjes.

De eerste mannetjes van de grote karekiet arriveren hier uit hun Afrikaanse winterverblijven in het laatst van april of begin mei, ofschoon er zelfs eind mei nog aankomen. De wijfjes komen ongeveer een week of tien dagen later dan de mannetjes en intussen zitten deze mannetjes vrijwel onafgebroken te zingen. Ik ken vrijwel geen andere vogel, die zo onafgebroken van het ochtendgloren tot de avondschemering zingt. En zelfs 's nachts kunnen we de luide, schorre zang vernemen. Zodra zich echter een wijfje defini-

tief bij zo'n mannetje aansluit, vermindert de zang opvallend. Als het wijfje zit te broeden zingt het mannetje zelfs in het geheel niet meer, behalve als het territorium wordt bedreigd, hetzij door de mens, of door een gevleugelde of viervoetige roofvijand. Ook wanneer het mannetje voer komt brengen aan het broedende wijfje, hetgeen herhaaldelijk gebeurt, vernemen we de zang weer.

De bouw van het nest geschiedt uitsluitend door het wijfje. De „bijdrage” van het mannetje aan de nestbouw beperkt zich tot het oppikken van enkele plantenstengels, die het een ogenblik later echter alweer laat vallen. Overigens schijnt zijn rol zich geheel te beperken tot het aanmoedigen van de activiteit van het wijfje. Hij begeleidt haar als zij nestmateriaal gaat verzamelen en neemt zelfs zo nu en dan plaats in het nest, waarbij hij een zeer karakteristiek geluid voortbrengt, dat klaarblijkelijk de bouwdrift van het wijfje stimuleert. Het wijfje hangt haar nest op aan vier tot acht verticale rietstengels, zonder enige horizontale steun. Dat het nest niettemin blijft

...zitten deze mannetjes vrijwel onafgebroken te zingen

hangen komt, doordat bouw materiaal wordt gebruikt, dat van de oppervlakte van het water wordt opgepikt. Het wijfje wikkelt deze kletsnatte slierten net zo lang om de rietstengels tot ze stevig vast blijven zitten. Onmiddellijk na de voltooiing zijn de nesten zeer zwaar door het vocht en het gebeurt wel, dat de rietstengels het gewicht niet kunnen dragen en omknakken, vooral als het riet heftig bewogen wordt door harde wind. Als de nesten drogen, hetgeen ongeveer een dag of twee duurt, worden ze veel lichter en dan is er geen gevaar meer, dat de stengels omknakken.

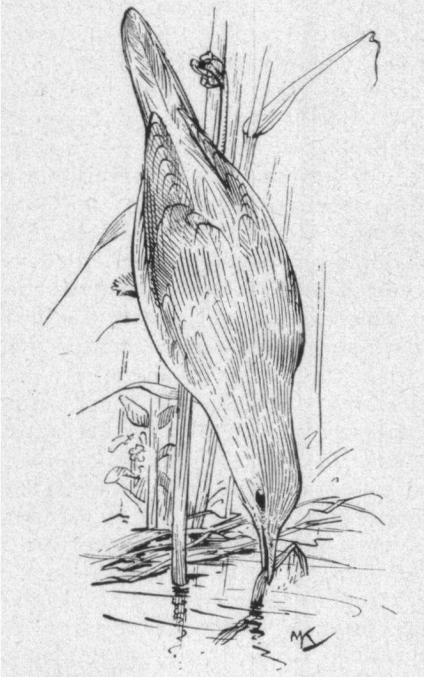
Het is duidelijk, dat het onmogelijk moet zijn zulke zware nesten op te hangen aan de veel slappere stengels der lisdodden. En zijn wel eens wijfjes, die dit proberen, maar gewoonlijk beginnen de fundamente reeds de eerste dag hopeloos te verzakken, waarop het wijfje haar pogingen opgeeft en, overigens met even weinig resultaat, op een andere, soortgelijke plaats begint. Tenslotte verlaat zo'n wijfje het ongeschikte biotoop, waarop het mannetje zijn ijverige zingen hervat in een poging om een ander wijfje aan te lokken. Dergelijke pogingen zijn gewoonlijk vergeefs en vele mannetjes, die een ongeschikte nestplaats in een zui-

vere lisdoddebegroeiing kiezen, krijgen nimmer nakomelingen op wie zij hun dwaze gedrag kunnen overdragen. Zodra er echter maar een paar rietstengels tussen de lisdodden groeien, kiezen de wijfjes deze om er hun nest aan op te hangen. Wijfjes, die zich bij zo'n in een lisdoddenterritorium zingend mannetje hebben aangesloten plegen ook wel hun nest te bouwen aan de in nabijheid groeiende rietstengels buiten het territorium van het mannetje, waardoor het dan vaak in het territorium van een ander paar zal komen te liggen. Een dergelijke situatie is dan aanleiding tot voortdurende strijd tussen de mannetjes en in mindere mate, ook wel tussen de wijfjes.

Het feit, dat sommige mannetjes dus beslist het gehele broedseizoen ongepaard blijven doet de vraag rijzen, of er meer mannetjes dan wijfjes zijn. Dit is echter niet beslist noodzakelijk, want in het gebied waar ik mijn waarnemingen deed, trof ik tenminste drie mannetjes aan, die elk met twee wijfjes gepaard waren. Deze mannetjes hadden uiterst gunstige territoria in de uitgestrekste rietvelden van de gehele omgeving. In twee van deze gevallen van bigamie ontdekte ik pas in begin juni dat het territorium twee nesten met bebroede eieren op geringe afstand van elkaar bevatte, ofschoon ik er zeker van was, dat het territorium slechts door één zingend mannetje werd bezet.

Over de derde driehoeksverhouding heb ik méér gegevens. In de laatste dagen van mei trof ik in een rietveldje van ongeveer honderd vierkante meter een mannetje aan dat onafgebroken zong. Op 2 juni vond ik daarin de funderingen van twee nesten op minder dan tien meter van elkaar verwijderd en twee dagen later bevatte één hiervan twee eieren en het andere een enkel ei. Op 8 juni bleken beide legsels te zijn verdwenen, vermoedelijk geroofd door een *ekster*. Beide wijfjes bleven echter in het territorium en op 10 juni vond ik één nieuw nest en twee dagen later toen dit al twee eieren bevatte, een tweede nest met één ei. Op 15 juni waren de legsels klaarblijkelijk compleet, met resp. vijf en drie eieren. De jongen in deze nes-

ten groeiden voorspoedig op en vlogen een week of drie, vier later uit. Gevechten tussen deze wijfjes kwamen herhaaldelijk voor, doordat geen van hun de ander in de nabijheid van haar nest duldde. Aangezien ik bij mijn herhaalde bezoeken steeds slechts één mannetje aantrof, was ik ervan overtuigd, dat hier sprake was van bigamie. Niettemin wilde ik dit graag met zekerheid vaststellen, door na te gaan of hij de jongen in beide nesten kwam voeren. Ik plaatste daartoe een schuilhut tussen beide nesten in en een vangkooi over een der nesten, om te trachten het mannetje te vangen en te ringen. De wijfjes keerden spoedig naar de nesten terug om hun jongen te verwarmen, maar het mannetje was verontrust door de vangkooi en voerde wel ijverig de jongen van het andere nest, doch waagde zich niet bij dat in de vangkooi. Na ongeveer een uur naderde hij echter ook dit laatste met voedsel (een libel) in zijn snavel, bleef enige tijd besluiteloos zitten (zonder de vangkooi binnen te gaan) en bracht de libel tenslotte toch naar de jongen van het andere nest. Mijs inziens was dit gedrag voldoende bewijs voor zijn relatie met beide nesten.

...bouw materiaal, dat van de oppervlakte van het water wordt opgepikt.

Ik neem aan dat polygamie bij de grote karekiet het veelvuldigst voorkomt op plaatsen, waar rietvelden grenzen aan een begroeiing (bijv. lisdodden) waarin zich wel mannetjes vestigen, doch waarin de wijfjes geen nest kunnen bouwen. Na enige vergeefse pogingen om een nest te bouwen in het territorium van de oorspronkelijke partner laat het wijfje deze in de steek en sluit zich aan bij een ander mannetje in de onmiddellijke omgeving, ook als dit reeds gepaard is. Aangezien een mannetje zijn vermogen om te paren echter vrijwel onmiddellijk verliest als het wijfje begint te broeden, is de periode welke een mannetje twee wijfjes kan verwerven slechts kort. Hieruit volgt, dat bij de grote karekiet de neiging tot polygamie veel minder uitgesproken is, dan bijvoorbeeld bij het mannetje van de *winterkoning*. Zoals bekend bouwt de „koning” een aantal „speel”nesten, waar hij een „koningin” heen probeert te lokken. Als dit er één van heeft uitgekozen, houdt de koning niet op met zingen, maar probeert andere koninginnen naar de overblijvende nesten te lokken en bouwt zelfs nog nieuwe „speel”nesten. Hierdoor kan een *winterkoning* op een zeker ogenblik de vader zijn van verscheidene broedsels, in verschillende stadia van ontwikkeling. Dit is de reden waarom hij zijn vaderplichten schromelijk pleegt te verwaarlozen, in tegenstelling met de mannetjes van de meeste andere vogelsoorten — waaronder de grote karekiet — die juist zorgzaam voedsel aanbrengen voor hun broedende wijfje en later voor de jongen.

Het bebroeden der eieren vergt bij de grote karekiet veertien dagen en de jongen vliegen ongeveer tien of twaalf dagen nadat zij uit het ei zijn gerold uit. Dan zijn inmiddels vele nesten hoogst onveilig geworden, gevaarlijk verzwakt door het voortdurend zwaaien van de rietstengels, waaraan zij zijn opgehangen. Als de jongen het nest verlaten kunnen zij nog niet vliegen, maar ze wippen behendig van de ene rietstengel naar de volgende, met een vaardigheid en zelfvertrouwen, die wel noodzakelijk zullen zijn voor een vogelsoort, die altijd boven water huist maar niet kan zwemmen.